

A minőség követelménye

Az 1977. decemberi országos pártkonferencia bizonyára úgy vonul majd be pártunk történetébe, mint a mennyiségi követelményekről a minőségi ismérvekre való áttérés irányvonalának kidolgozója. Joggal, hiszen a tanácskozások figyelmének fő tengelyében azok a sürgető kérdések állottak, amelyeket jelenlegi tevékenységünkben egy minőségileg magasabb szint elérésének feladata tűzött napirendre.

Kétségtelen, hogy a mennyiségi felhalmozódás új minőségre történő átváltása mindenekelőtt és legközvetlenebbül a termelőtevékenység számára szabja meg a követendő fő irányt. „Szükségesnek tartom — hangsúlyozza az új igényt megfogalmazó főtítkári jelentés —, hogy a mennyiségi felhalmozódás szakasza után új, felsőbbrendű, a minőségért folyó harc szakaszába lépjünk. Itt az ideje, hogy a mennyiséget új minőséggé változtassuk. Ettől az elsődendő követelménytől függ a román ipar, az egész nemzetgazdaság jövője.” E követelmény szellemében, a számottevő programmal kiegészített jelen ötéves terv valójában egész társadalmi-gazdasági tevékenységünk minőségi jobbátételének útjait és ismérveit fordítja le a termelési mutatók konkrét nyelvére. De vajon lehet-e kizárólag a gazdasági feladatok álláspontjáról a mennyiségi és minőségi összefüggés szabta követelmény igazi értelmét megragadni? Aligha. Az, amit a termelőtevékenység viszonylatában a termékek műszaki és minőségi tökéletesítésének, az anyagfelhasználás hatékonyabbá tételének, a munkatermelékenység jelentős fokozásának, az üzem- és nyersanyaggazdálkodás ésszerűsítésének az igénye jelöl, valójában általános érvényű elvi szempont, s tevékenységünk valamennyi területének, szintjének, formájának, egyszerűen tevékenységünk egészének további mikéjtéhez kínál új koordinátákat.

De milyen sajátos tartalmat hordozhat a mennyiségről a minőségre való átváltás követelménye a demokrácia elmélyítésének, a törvénykezés és igazságszolgáltatás tökéletesítésének vonalán?

Aligha szorul külön magyarázatra, hogy itt a minőségre való irányulás követelménye a *demokratikusabb gyakorlat* időszerű, sürgető feladatában konkretizálódik. Lévéen pedig ez a feladat rendkívül összetett, sokrétű, ahelyett, hogy megkísérelnénk egészében kibontani — a konferencia dokumentumaiból kiolvasható hangsúlykitételekkel összhangban —, csupán három figyelemreméltó összetevőjére fogunk rámutatni.

Mindenekelőtt korántsem véletlen, hogy a konferencia a XI. pártkongresszus óta a szocialista fejlődés vonalán megtett út mérlegében számottevő eredményként emelte ki az új, demokratikus formák és szervek számbeli gyarodását. Ezek közt kell említeni mindenekelőtt a néptanácsok kongresszusát és állandó szervét, a Néptanácsok Törvénykezési Kamaráját, a politikai nevelés és szocialista kultúra kongresszusát, valamint a mezőgazdasági kongresszust és állandó szervét, az Országos Mezőgazdasági Tanácsot, a dolgozók tanácsának kongresszusát és állandó szervét, a Dolgozók Országos Tanácsát. A felsorolt országos fórumok állandó szerveinek létrehozása — miként arra a főtítkári jelentés rámutat — „nagyszerűen kiegészíti szocialista társadalmunk vezetés-szervezési rendszerét, a legbeszédesebb kifejezője a demokrácia szüntelen fejlődésének...” Ugyanakkor egy pillanatra sem szabad arról megfeledkeznünk, hogy ez a mennyiségi fejlődés — ha szabaddá magunkat így kifejezünk — távolról sem öncél. Ellenkezőleg, tulajdonképpeni értelmét csakis annyiban és akkor nyeri el, amilyen mértékben és amikor egy minőségileg másabb, tartalmilag demokratikusabb társadalomvezetési gyakorlat tényleges eszközüvé válik. Éppen ezt a gondolatot sugalmazzák a konferencia dokumentumai, amikor hangsúlyozzák: „Most a lényeg az, hogy ezek a szervek jó körülmények közt fejtsék ki tevékenységüket, s ily módon az állam bel- és külpolitikájának kidolgozása és megvalósítása a dolgozók, egész népünk kollektív bölcsességének és akaratának a gyümölcse legyen.”

Persze a *demokratikusabb tartalom* nem valamiféle általános, elvont követelmény. Konkrét minőségét mindenekelőtt az osztályjelleg szabja meg. Ehhez kapcsolódik a másik összetevő, amely a konferencia dokumentumaiban figyelemreméltó nyomatékot kap. A demokratikusabb gyakorlat egyik legfőbb elvi garanciája rendszerünk, demokráciánk munkásjellegének *közvetlenebb*, gyakorlatilag adekvátább érvényre jutása. Éppen ez a követelmény szellemében fogant, többek közt, az a határo-

zat, amely előírja, hogy a munkásellenőrzési tanácsok és a Gazdasági és Társadalmi Tevékenység Központi Munkásellenőrzési Tanácsa tagjainak mintegy 30 százaléka közvetlenül a természetben dolgozó munkásokból kerüljön ki. Ebben az irányban történő továbblépként sürgette a konferencia, hogy ugyanezt a követelményt más szervekre is kiterjesszék, a minisztériumok és a többi központi állami szerv dolgozó tanácsait is beleértve.

A mennyiségi összefüggést, természetesen, ezúttal sem szabad abszolút mozzanatként, önmagában tekinteni és értékelni. A mennyiségi arányok növelése valóban itt is csak úgy érheti el a célját, ha a társadalomvezetés valamennyi szintjének gyakorlatába „erőteljes megújodást, forradalmi szellemet hoz [...] magasabb szintre emeli a munkástömegek és a vezetőszervek egységét és az ellenőrzés erősödését, a munkásosztály, az összes dolgozók felelősségének növekedését fogja eredményezni“.

A vázolt két összetevő már önmagában is jelzi, hogy a demokratizálódás vonalán a mennyiségi gyarapodásról a minőségi fejlődésre való áttérés követelménye lényegében új funkciót ír elő a demokráciának, nevezetesen azt, hogy a tényleges társadalmi öngazgatás előkészítő gyakorlata legyen. Ezúttal olyan tényezőről van szó, amely a demokrácia közvetlen gyakorlati hatékonyságának kérdését veti fel, mégpedig kettős vonatkozásban. Egyfelől a tevékenység társadalmi vezetésének, szervezésének és tervezésének síkján a dolgozók kollektívái valóban széles hatáskörrel rendelkező, önálló társadalmi-politikai szubjektumokká minősülésének *mikéntjé*t helyezi előtérbe. Nem ok nélkül, a konferencia nagy figyelmet szentelt a kollektív vezető szervek politikai és szakmai illetékessége, illetve hatásköre fokozásának. Ezt emeli ki az az intézkedés is, amely előírja, hogy a dolgozók tanácsa elnökének funkcióját az illető pártszervezet titkára, a végrehajtó bizottság elnökeé pedig a vállalat igazgatója töltsse be. Másfelől a demokrácia hatékonyságának kérdése elválaszthatatlan az emberi viszonylatok alakításának, röviden az emberformálásnak a problémájától. Az emberi „selejt“ termelése a demokrácia gyöngéiről is árulkodik, legáltalában arról, hogy a tudatos önfegyelmezésben, a társadalmi együttélés szabályainak és normáinak érvényesítésében a demokratikus gyakorlat még nem éret hatékony tényezővé. A mindennapi, a közösségi lét formálására hivatott demokrácia gyakorlati hatékonyságának egyik leghitelesebb önmércéjét jelölte meg pártunk főtitkára, Nicolae Ceaușescu elvtárs, midőn hangsúlyozta: „Legyen megítélt az adata a munkaközösségeknek, hogy [...] ne akadjon soraikban selejt.“ Nem vitás, hogy a társadalmi öngazgatás előkészítése szempontjából a demokrácia talán egyik legkomolyabb próbatétele az igazi közösségformálás. Egyáltalán nem véletlen tehát, hogy az országos pártkonferencia a törvényhozás és az igazságszolgáltatás tökéletesítésének feladatait is mindenekelőtt e követelmény perspektívájából vitatta meg és körvonalazta.

A törvényhozásban és az igazságszolgáltatásban megvalósítandó minőségi mutatók szorgalmazása különösen erőteljes hangot kapott a konferencián. Sokatmondó ebből a szempontból a Nicolae Ceaușescu elvtárs előterjesztette jelentés VII. fejezetének már a címe is, amely kimondja: „A társadalom általános fejlődésével összhangban gyökeres módosításokra van szükség az ország törvénykezésében...“ A gyökeres minőségi változások lehetőségének és szükségszerűségének felismeréséhez a szocialista építés folyamatában és annak eredményeként társadalmi és jogviszonyaink szerkezetében, valamint az államhoz, a társadalmi és jogrendhez, az együttélési normákhoz való viszonyulás képletében felhalmozódó egész sereg új elem figyelembevétele vezet el. Ezek sorában a konferencia dokumentumai mindenekelőtt azt emelik ki, hogy „szűkült a társadalmi alap, amely a jogrenddel ellentétes tettekhez vezet“; „létrejött a törvényesség érvényesülésének és tiszteltetésének új kerete“; „jelentősen csökkentek, gyakorlatilag megszűntek a hazai társadalmi és állami rendszer ellen irányuló politikai jellegű törvénytörések“ „jelentősen csökkent a személy és közvagyon ellen irányuló törvénytörések egyes kategóriáinak részaránya“; „az állampolgárok túlnyomó többsége az ország törvényeit saját akaratának és érdekeinek hű kifejezőjeként tekinti, meggyőződésből tartja tiszteltetésüket és küzd valóra váltásukért“. Az új helyzet helyes megítélésé mindenekelőtt annak a ténynek a megértését követeli meg, hogy a felsorolt változások, összességükben és sajátos „mennyiségi“ fejlődést nyugtázó mivoltukban, az emberi magatartás társadalmi formálásának és szabályozásának *új módját* sürgetik a bennük és általuk adott lehetőségek tényleges valóra váltása érdekében. Ebből a követelményből kiindulva, a pártkonferencia — Nicolae Ceaușescu elvtárs kezdeményezésére és közvetlen irányítása alatt — valóban fordulatot jelentő változtatásokat javasolt, mind a szankciók és büntetések alkalmazásának, mind azok végrehajtásának módjában. Az intézkedés legfőbb értelme az a törekvés, hogy mind a büntetés-

kiszabás, mind pedig annak lerovása az emberformálás, -nevelés ügyét szolgálja, oly módon, hogy a törvénszegőket, az állami élet és az együttélési normák ellen vétőket a forradalmi humanizmus szellemében fogant, demokratikus eszközökkel visszanyerje, és lehetőleg teljes emberként visszaadja a társadalomnak.

Ha valahol, hát a törvénykezésben és az igazságszolgáltatásban vitathatatlanul perdöntő a mennyiség és a minőség meghatározott viszonyának szem előtt tartása. A kérdés persze az, hogy nem bizonyul-e ez a mérték formálisnak. Nos, a konferencia meghirdette új koncepció — amelynek kidolgozásából pártunk főttkára döntő szerepet vállalt — többek közt éppen ezt a formális keretet kívánja meghaladni, mindenekelőtt azáltal, hogy a rendszerünk lényegéből szervesen fakadó mércét, a forradalmi humanizmus mértékét emeli vezérelvvé. Mértékfunkciójából következik az az alapelv, amely igazságszolgáltatásunk szocialista-humanista lényegére világít rá: egyfelől senki se vonhassa ki magát a munkaközösség, a társadalom, az állam iránti felelősség alól, tehát senki ne maradhasson büntetlenül, ha megsértette a törvényeket és a társadalmi együttélés szabályait; másfelől viszont senkit se szankcionáljanak vagy büntessenek igazságtalanul. A mértékké emelt forradalmi humanizmus elvéből következik továbbá a nem formális, de tartalmi differenciálás követelménye, amely nem pusztán a törvénszegés, a kihágás súlyossági fokát tartja szem előtt, hanem a vétkező életkorát, társadalmi tapasztalatát is. Minőségi elhatárolást javasolt a konferencia a közigazgatási úton szankcionálandó fegyelmi vétségek, egyrészt, és az erre hivatott állami szervek által büntetendő törvénsértések és büntettek között, másrészt.

A forradalmi humanizmus elve lényege szerint *belső mértéket* tételez, vagyis olyat, amely szocialista gyakorlatunk számára egyszersmind önmeghatározás, önértékelés is. Ha ezt a követelményt szem előtt tartjuk, rá kell jönnünk, hogy a törvénykezési és igazságszolgáltatási rendszerünkre vonatkozó minőségi módosítások nem egyszerűen a megtévedt, a törvényt és az együttélés normáit megszegő elemek társadalmi visszanyerésének eszközüvé avatják a *nevelést*, de túl ezen, minőségileg új funkciót kölcsönöznek neki: a munkaközösségek politikai, jogi önformálódásának mélységesen demokratikus és humanista funkcióját. Azt az új státust, amelyet ezek a közösségek az új módon felfogott igazságszolgáltatási rendszer révén kapnak, hogy tudniillik bizonyos — korábban bűnvádi eljárást követelő — ügyekben maguk ítélkeznek, maguk szabják ki a büntetést és felelnek a szankciók megfelelő alkalmazásáért és végrehajtásáért, mindezt nem szabad pusztán formálisan felfogni és értékelni. Ahhoz, hogy ennek az új funkciónak valóban eleget tehessenek, maguknak is *minőségi változáson* kell átmenniük — ha szabad így mondani —, meg kell haladniuk hagyományos önmagukat. Nem is egyszerűen csak arról van szó, hogy ennek az új hivatásnak a betöltése politikai és jogi érettséget követel. A probléma valódi lényege a minőségileg új értelemben vett közösséggé formálódás. Új funkciójának gyakorlásában a munkaközösség a törvényes keretek, a fegyelmi szabályok, az emberi együttélési normák megszegésének konkrét eseteivel szembeállítja magát, azok felett ítélkezik, azok helyreigazításáért vállal felelősséget. Ebben a mélységesen *demokratikus, humanista* gyakorlatban magamagának kell a tudatos önfegyelmzés, a közvetlenül demokratikus önszervezés, a szocialista erkölcs elvei és normái jegyében megújuló, emberi létmód meggyőző példájává nőnie. Hiszen csak annyiban emelkedhet a törvényt, az együttélési normát megszegők társadalmi visszanyerésére hivatott közösség magaslatára, ha ő maga nem termel már „magatartásselejtet”, ha ő maga valóban a kommunista munka és lét mértéke szerint képes minőségét meghatározni.

VASILE ZAHARIA

Az intenzív gazdasági növekedés

A gazdasági növekedés problémái a világ valamennyi országában különös figyelmet keltenek, ami természetes is, ha tekintetbe vesszük, hogy jórészt e növekedés mértékétől függ az egész társadalom fejlődése. A közgazdasági irodalom sokat foglalkozik a kérdéssel, de nincs egyetértés a szakértők között: már maga a növekedés fogalma is vitatott, ugyanúgy a növekedés tényezőinek meghatározása, valamint e tényezőket optimálisan mozgósító fejlesztési stratégia kidolgozásának módja